

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
вибіркової навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ ТА
АДАПТАЦІЯ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

підготовки бакалавра

спеціальності 053 Психологія

освітньо-професійної програми Психологія

Луцьк – 2021

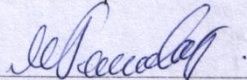
Силабус вибіркової навчальної дисципліни «Психологічний супровід в кризових ситуаціях та адаптація в особливих умовах» підготовки бакалавра, галузі знань 05 соціальні та поведінкові науки, спеціальності Психологія, за освітньо-професійною програмою Психологія.

Розробник: Кордунова Н. О., доцент, кандидат психологічних наук, доцент.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № 1 від 27 серпня 2021 р.

Завідувач кафедри:

Гошовський Я. О.

© Кордунова Н. О., 2021 р.

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни За навчальним планом 2019 року
Денна форма навчання	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Освітньо-професійна програма Психологія Освітній ступінь Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 180 / 6		Рік навчання <u> 3 </u>
		Семестр <u> 5-ий </u>
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції <u> 24 </u> год.
		Практичні (семінарські) <u> 20 </u> год. Лабораторні <u> 20 </u> год. Індивідуальні <u> 0 </u> год.
		Самостійна робота <u> 108 </u> год. Консультації <u> 8 </u> год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП – Кордунова Наталія Олександрівна

Науковий ступінь – кандидат психологічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент

Контактна інформація – 0506788227; Natalia300619701@gmail.com

III. Опис дисципліни

1. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Одним із наслідків ускладнення соціальних, екологічних, економічних, політичних та інших ситуацій, процесу швидкої зміни суспільства є бурхливе зростання кількості та різноманітності порушень психофізичного розвитку зростаючої особистості.

Для того, щоб оцінювати рівень різноманітності захворювань, попередження виникнення незворотніх дефектів кожен фахівець має володіти необхідними знаннями про медико-психологічні й соціально-педагогічні компенсаторні механізми, які спрямовані на відновлення повноцінного соціального функціонування людини.

2. Пререквізити: Вивчення дисципліни базується на дисциплінах

загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання. Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Спеціальна психологія», «Психодіагностика», «Психологія криз особистості».

Постреквізити: глибокі знання та розуміння засад правової, фінансової, медичної, реабілітаційної, соціально-побутової, психолого-педагогічної підтримки осіб, які знаходяться в кризових ситуаціях.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є підготовка студентів до практичної роботи з людьми в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах.

Завдання навчальної дисципліни – формування вмінь планувати та здійснювати фахівцем-психологом широкого спектру проблем в напружених, кризових, екстремальних ситуаціях, надання психологічної підтримки та допомоги особам у період адаптації.

4. Результати навчання (Компетентності)

У ході вивчення навчальної дисципліни студенти повинні набути компетенцій:

Загальних:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікативних технологій.

ЗК 8. Здатність проведення досліджень на науковому рівні.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 10. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК 11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності.

ЗК 12. Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально та свідомо.

Фахових:

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 2. Здатність до аналізу та розуміння сучасних уявлень про принципи державної політики у сфері освіти, завдання, напрями, зміст, методи, засоби, форми корекційної допомоги особам, які знаходяться в кризових ситуаціях.

ФК3. Здатність застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні технології у роботі з особами, які знаходяться у кризових ситуаціях та допомогти адаптуватися до особливих умов.

ФК 5. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу.

ФК 6. Здатність проектувати індивідуальні маршрути розвитку, освіти, соціальної адаптації та інтеграції осіб, які знаходяться в кризових ситуаціях на основі результатів їхнього психолого-педагогічного вивчення.

ФК 7. Здатність до психолого-педагогічного вивчення осіб у кризових ситуаціях з метою надання можливостей адаптації і оптимізації до соціально-середовищних умов життєдіяльності.

ФК 8. Здатність до здійснення комплексного супроводу, прогнозування потреб людей, які знаходяться у кризових ситуаціях, у корекційно- психологічних, медичних та соціальних послугах.

ФК 9. Здатність до здійснення корекційно-психологічного процесу адаптації особистості.

ФК 10. Здатність працювати з окремими людьми та командами з метою сприяння високоякісному комплексному супроводу особистості в кризових ситуаціях.

ФК 11. Здатність до організації корекційно-психологічного процесу в установах, закладах охорони здоров'я і соціального захисту.

ФК 12. Здатність до професійної мобільності, самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ФК 13. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

ФК 14. Здатність до міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.

ФК 15. Здатність до забезпечення міждисциплінарної взаємодії за умови вирішення актуальних корекційно-психологічних завдань.

5. Структура навчальної дисципліни

(денна форма навчання)

Назви змістовних модулів і тем	Усього						Сам. роб.	Форма контролю / Бали
		Лек.	Практ.	Лаб.	Консульт.			
1	2	3	4	5	6	7	8	
Змістовний модуль 1. Теоретичні та організаційні аспекти психологічного супроводу в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах								
Тема 1.Механізми особистісної активності та способи управління поведінкою людини в екстремальних умовах	22	2	2	2	1	15	5	
Тема 2. Адаптація людини до екстремальних умов	22	2	2	2	1	15	5	
Тема 3. Прояви екстремальної поведінки та адаптації в особливих умовах	28	4	4	4	1	15	5	

Тема 4. Екстремальний досвід та шляхи його подолання	24	4	2	2	1	15	5
Разом за модулем 1	96	12	10	10	4	60	20
Змістовний модуль 2. Загальні методичні підходи надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах							
Тема 5. Вплив екстремальних ситуацій на свідомість особистості	21	4	2	2	1	12	5
Тема 6. Психологічні аспекти адаптації особистості до кризових ситуацій та екстремальних умов	19	2	2	2	1	12	5
Тема 7. Особливості адаптації людини до діяльності в особливих професійних умовах	23	4	4	2	1	12	5
Тема 8. Адаптація та саморегуляція в кризових ситуаціях та екстремальних умовах	21	2	2	4	1	12	5
Разом за модулем 2	84	12	10	10	4	48	20
Модульна контр. робота №1							30
Модульна контр. робота №2							30
Всього годин / Балів	180	24	20	20	8	108	100

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ
(денна форма навчання)

№ п/п	Тема	Кількість годин
	Змістовний модуль 1. Теоретичні та організаційні аспекти психологічного супроводу в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах	
1	Екстремальна ситуація, надзвичайна ситуація, криза: визначення та класифікація.	15
2	Психологія тероризму.	15
3	Організаційні аспекти надання екстреної психологічної допомоги	15

	в кризових та надзвичайних ситуаціях.	
4	Відстрочені реакції на травматичний стрес. Посттравматичний стресовий розлад.	15
Разом за модулем 1		60
	Змістовний модуль 2. Загальні методичні підходи надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях та адаптації в особливих умовах	
5	Загальні підходи до психотерапії посттравматичного стресового розладу.	12
6	Перша допомога в ситуації втрати.	12
7	Особливості суїцидальної поведінки.	12
8	Вторинна травма.	12
Разом за модулем 2		48
	Всього годин:	108

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента:

Студент зобов'язаний відвідувати практичні та лабораторні заняття протягом семестру. При підготовці до практичних занять ґрунтовно опрацьовувати теоретичний матеріал, першоджерела, додаткову літератури з теми, яку обрав. Повинен скласти глосарій понять і термінів з даного курсу. На лабораторні заняття студент повинен підібрати психодіагностичні методики для проведення дослідження.

Політика щодо академічної доброчесності:

Студент повинен дотримуватись академічної доброчесності:

- Самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання.
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.
- Дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога.

Політика щодо перескладання: усі заняття студенти відвідують згідно розкладу навчального процесу, однак, якщо студент має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (конспекти, реферати, презентації).

V. Підсумковий контроль

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Студент повинен отримати бали під час практичних занять, самостійної роботи, виконання лабораторних робіт (40 балів).

МКР (модульна контрольна робота) проводиться письмово, або у формі тестування. Модульний зріз передбачає 30 тестових завдань, які складаються з лекційного курсу, практичних занять і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 1 бал. Таким чином, максимальна кількість балів, яку студент може отримати за одну модульну контрольну роботу – 30 балів (загалом 60 балів за дві модульні контрольні роботи). Якщо студент хоче покращити результат або отримав недостатньо балів, то він складає залік, який оцінюється від) до 60 балів.

VI. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного (40 балів) й модульного контролю (60 балів). Завдання із цих видів контролю оцінюється від 0 до 100 балів включно.

На залік виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Питання підготовки до заліку

1. У чому відмінності надзвичайної, екстремальної і кризової ситуацій?
2. Назвіть групи суб'єктів екстремальної ситуації.
3. Що є предметом вивчення психології екстремальних ситуацій?
4. Які бувають надзвичайні ситуації?
5. Дайте визначення що таке екстремальна ситуація.
6. Дайте визначення, що таке надзвичайна ситуація.
7. Типи та види екстремалій.
8. Що таке криза?
9. Які бувають кризи?
10. Що таке кризова ситуація?
11. Екстремальні ситуації як каталізатор людських взаємин.
12. Соціально-психологічна безпека людини у період кризи.
13. Типи ставлення людини до кризи.
14. Охарактеризуйте психогенні розлади, спостережувані під час і після екстремальних ситуацій.
15. Проаналізуйте основні чинники, що впливають на розвиток і компенсацію психічних розладів при надзвичайних ситуаціях.
16. У чому полягає психологічний зміст тероризму?
17. Надання психологічної допомоги жертві після пережитого терору.
18. Дайте характеристику поняття «адаптація».
19. За допомогою яких чинників здійснюється адаптація особистості до екстремальної ситуації.
20. Які компоненти містяться в структурі адаптивних реакцій?
21. Які головні механізми активізують адаптаційну систему особистості?
22. Види, механізми, стадії стресу.
23. Основні правила надання екстреної психологічної допомоги.
24. Поняття про агресію, допомога при агресії .

25. Поняття про страх та його види.
26. Причини виникнення тривоги у кризовій ситуації.
27. Моделі поведінки людини у кризових ситуаціях.
28. Психологічна допомога в екстремальній ситуації.
29. Психологічна готовність людей до надзвичайних ситуацій.
30. Поняття про екстрену психологічну допомогу.
31. Основні завдання психолога при наданні екстреної психологічної допомоги.
32. Якими індивідуальними чинниками зумовлюється феноменологічна картина синдрому адаптації?
33. Яку роль відіграють зміни у психічній діяльності в процесі адаптації до екстремального стресу?
34. Проблема адаптації людини до діяльності в кризовій ситуації.
35. Паніка та правила поведінки під час кризової ситуації.
36. Патологічні порушення вольової регуляції людини.
37. Поняття про психічну травму.
38. Характеристика травматичної стресової ситуації.
39. Стадії розвитку та наслідки стресу.
40. Горе як реакція людини на втрату.
41. Етапи переживання втрати.
42. Феноменологія суїциду.
43. Види суїцидів.
44. Суїцид як деструктивний вихід із кризи.
45. Способи роботи з особами схильними до суїциду.
46. Проаналізуйте можливі мотиви суїцидальної поведінки.
47. Проаналізуйте особливості суїцидальної поведінки дітей, підлітків і літніх людей.
48. Вплив екстремальних явищ і ситуацій на свідомість особистості.
49. Різновиди екологічних криз.
50. Різновиди екологічних катастроф.
51. Дайте характеристику «вторинного травматичного стресу».
52. Проаналізуйте основні чинники, сприяючі виникненню «синдрому вигорання» у психотерапевта.
53. Визначте характер взаємозв'язку між емоційним виснаженням і синдромом вигорання у психолога.
54. Синдром вигорання і вторинний травматичний стрес.
55. Фактори вигорання.
56. Стадії синдрому вигорання.
57. Ознаки та симптоми вторинної травми.
58. Професійне здоров'я особистості в екстремальних умовах.
59. Професійна деформація особистості в екстремальних умовах.
60. Психологічна допомога особистості в переживанні втрати.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 – 81	Добре
67 – 74	Задовільно
60 – 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология. Учебник для студентов вузов. Москва : Академический проект, 2014. 704 с.
2. Александров А. А. Психогенетика. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 192 с.
3. Баттерворт Дж. Принципы психологии развития. Москва : Когито-Центр, 2008. 350 с.
4. Вербан Є. О. Життєва криза: поняття, концепції та прояви. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 10. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 120 – 133.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2012. 344 с.
6. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : [монографія]. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
7. Дзюба Т. М. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник / Т. М. Дзюба, О. Г. Коваленко; за ред. В. Ф. Моргуна. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 264 с.
8. Довгань О. Специфіка кризи особистості в юнацькому віці. *Психологія і суспільство*. 2004. № 2. С. 144–150.
9. Жедунова Л. Г. Личностный кризис и образ мира (субъективная реальность кризиса) : [монографія]. Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2009. 135 с.
10. Захаров А. И. Ребёнок до рождения и психотерапия последствий психических травм Санкт-Петербург : Союз, 2008. 244 с.
11. Злобіна О. Г. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. Київ : Стислос, 2001. 238 с.
12. Капрара Дж., Сервон Д. Психология личности. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 246 с.
13. Ковалёва Г. В. Психология хандры, или выход есть . Москва : АСТ – ПРЕСС КНИГА, 2008. 288 с.
14. Козлов В. В. Работа з кризисной личностью. Москва : Изд. Института психотерапии, 2003. 301 с.

15. Кордунова Н. О. Психолого-педагогічний практикум. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 88 с.
16. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та екстремальних умовах: методичні рекомендації до практичних та лабораторних занять. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. 60 с.
17. Крайг Г. Психология развития. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 992 с.
18. Крукович Е. И. Кризисное вмешательство. Минск : ЕГУ, 2003. 91 с.
19. Луппо С. Є. Психологія екстремальних та кризових ситуацій: навч. посіб. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ – друк», 2010. 96 с.
20. Максимов М. Как преодолеть кризисы. *Физкультура и спорт*. 2009. № 10. С. 54–59.
21. Малкина - Пых И. Г. Возрастные кризисы взрослости : Справочник практического психолога. Москва : ЭКСМО, 2005. 416 с.
22. Миллер С. Психология развития : методы исследования. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 464 с.
23. Поливанова К. Н. Психология возрастных кризисов. Москва : АКАДЕМИЯ, 2011. 184 с.
24. Поліщук В. Вікові кризи у психічному розвитку особистості. *Психологія*. Збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова. Випуск 1 (8), 2000. С. 126 – 130.
25. Поліщук В. М. Криза 7 років: феноменологія, проблеми. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 118 с.
26. Поліщук В. М. Криза 13 років : феноменологія, проблеми : [монографія]. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 187 с.
27. Психология возрастных кризисов: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. Москва : АСТ, 2001. 560 с.
28. Психология человека от рождения до смерти. Полный курс психологии развития / Под ред. А. А. Реана. Санкт-Петербург: «ПРАЙМ - ЕВРОЗНАК», 2005. 416 с.
29. Реан А. А. Психология личности. Социализация, поведение, общение. Москва : АСТ; Санкт-Петербург : «ПРАЙМ - ЕВРОЗНАК», 2007. 407 с.
30. Регуш Л. А. Проблемы психического развития и их предупреждение (от рождения до пожилого возраста). Санкт-Петербург : Речь, 2006. 320 с.
31. Ромек В. Г., Которович В. А., Крукович Е. И. Психологическая помощь в кризисных ситуациях. Санкт-Петербург : Речь, 2005. 256 с.
32. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 272 с.
33. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 176 с.
34. Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: Соціальна необхідність та безпека. Київ : Марич, 2009. 76 с.
35. Титаренко Т. М. Кризове психологічне консультування. Київ : Главник, 2004. 96 с.
36. Хухлаева О. В. Психология развития : молодость, зрелость, старость. Москва : Издательский Центр «Академия», 2006. 286 с.

Додаткова:

1. Александров Е. О. Взорванный мозг. Посттравматическое стрессовое расстройство. Клиника и лечение. Новосибирск: Сибвузиздат, 2001. 160 с.
2. Беляева В. В. Суицидальное поведение лиц, инфицированных ВИЧ. Москва : Медицина, 2019. 226 с.
3. Дзюба Т. М. Криза в сучасному вимірі життєвого шляху особистості. *Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій: матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. з міжнародн. участю*. Полтава, 15–17 лютого, 2013 р. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 51 – 60.
4. Калшед Д. Внутренний мир травмы. Москва : Академический проект, 2001. 305 с.
5. Кордунова Н. О. Геронтопсихологія: матеріали для проведення психодіагностичного дослідження з людьми похилого віку. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 140 с.
6. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та екстремальних умовах: методичні рекомендації до самостійної роботи. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. 53 с.
7. Кордунова Н. О. Психологічний супровід в кризових ситуаціях та екстремальних умовах: методичні рекомендації до індивідуальних завдань. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. 48 с.
8. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях. *Психологический журнал*. 2001. Т.22. №1. С. 16 – 24.
9. Марищук В. Л., Евдокимов. В. И. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса. Санкт-Петербург : Издательский Дом «Сентябрь», 2001. 260 с.
10. Методическое пособие по работе с посттравматическими стрессовыми расстройствами. Санкт-Петербург : Гармония, 2001. 105 с.
11. Мовчан М. М. Самотність як феномен буття особистості : [монографія]. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. 265 с.
12. Никифоров Г. С., Августова Л. И. Проблемы профессионального здоровья: исторический аспект. Психология здоровья: Учебник для вузов / Под ред. Г. С. Никифорова. Санкт-Петербург : Питер, 2003. С. 481 – 507.
13. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. Київ : Кондор, 2011. 469 с.
14. Полукордене К. О. Тюленевой В. Психологические кризисы и их преодоление. Вильнюс, 2006. 63 с.
15. Психология старости и старения: Хрестоматия / Сост. О. В. Краснова, А. Г. Лидерс. Москва: Академия, 2003. 460 с.
16. Пуховский Н. Н. Психопатологические последствия чрезвычайных ситуаций. Москва : Академический проект, 2000. 286с.
17. Пушкарев А. Л., Доморацкий В. А., Гордеева Е. Г. Посттравматическое стрессовое расстройство: диагностика, психофармакотерапия, психотерапия. Москва : Издательство Института психотерапии, 2000. 128с.
18. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 320 с.

19. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
20. Самоукина Н. В. Женское одиночество: полноценная жизнь или страдание? Москва : ООО «Издательство Астрель», 2004. 252 с.
21. Соловьёв И. В. Посттравматический стрессовый синдром: причины, условия, последствия. Оказание психологической помощи и психореабилитация. Москва : Медицина, 2000. 111 с.
22. Титаренко Т. М. Испытание кризисом : Одиссея преодоления. Киев : Изд. 2-е, испр. Москва : «Когито–Центр», 2010. 304 с.
23. Хараш А. У. Психология одиночества. *Педагогика – новый век*. 2000. № 4. С. 187–192.
24. Шагивалеева Г. Р. Одиночество и особенности его переживания студентами: [монография]. Елабуга : Изд. ОАО «Алмедиа», 2007. 157 с.
25. Эриксон Э. Восемь возрастов человека / Э. Эриксон. Детство и общество. Изд. 2-е, пер. и доп. / Пер. Алексеева А. А. Санкт-Петербург : Речь, 2002. С. 235–259.

Інформаційні ресурси

1. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.naiu.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>).
2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konfliktetomasa#more-570>).
3. Психологічний портал Психологія от А до Я [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://psyznaiyka.net/konfliktologiya.html>).
4. www.psi.webzone.ru – психологічний словник
5. www.elib.org.ua – цифрова бібліотека України
6. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури
7. www.ncsxo.org.ua – електронна енциклопедія психології
8. www.osvita.org.ua – освітній сайт
9. <http://chitalka.info> – студентська електронна бібліотека
10. <http://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)
11. www.lib.com.ua - електронна бібліотека
12. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. Вернадського